

16. DOKUMENTUM

Makszim Litvinov:¹³⁷

A NEMZETEK SZÖVETSÉGE ALAPOKMÁNYÁNAK 10. ÉS 16. CIKKELYE SIKERTELEN ALKALMAZÁSÁNAK OKAI

Forrás: Revue de Droit International, 1936. pp. 104--112.

(A szerző 1936. június-júliusi népszövetségi beszédeinek összefoglalása)

*

A Nemzetek Szövetsége legutóbbi június—júliusi gyűlésén azért gyűltünk össze, hogy befejezzük a Nemzetek Szövetsége és a nemzetközi politikai élet történetének egy lapját, amelyet nem lehet majd keserűség nélkül olvasni.¹³⁸ Nem vittük véghez azt, amit elhatároztunk, hogy teljesítsük kötelességünket, mint a Nemzetek Szövetségének tagjai, hogy biztosítsuk egyikünk függetlenségét. Olyan kötelezettség ez, melyet nem tettünk meg. Mindannyiunknak egyszerre kell bizonyos mértékig felelősséget és szégyent éreznie. Ez az érzés nem mindenkinél egyforma; nem csak attól függ, hogy ténylegesen egyenként mit tettünk, de attól is, hogy mennyire voltunk készségesek a körülmények által kikényszerített közös akciók támogatásában.

Erről szólván ki kell nyilvánítanom, hogy a szovjet kormány az olasz—etióp konfliktus kezdetétől egy teljesen világos és határozott álláspontot foglalt el, de nem a saját érdekei vagy a hadviselő felekkel fennálló kapcsolatai miatt, hanem a kollektív biztonságról, a nemzetközi szolidaritásról, a Nemzetek Szervezete Alapokmányáról és azon kötelezettségekről alkotott felfogása miatt, amelyeket ez az Alapokmány reá ró.

A Szovjetunió népei csak tiszteletet és szimpátiát éreznek az olasz nép irányában. Érdekeltek abban, hogy a kapcsolatok Olaszországgal megerősödjenek és folyamatosan fejlődjenek, úgy politikai, mint gazdasági

¹³⁷ Makszim Makszimovics Litvinov (1876–1951): szovjet politikus, 1930 és 1939 között külügyi népbiztos. Miután a Szovjetunió 1934-ben belépett a Népszövetségbe, Litvinov hamarosan annak egyik legelismertebb szónoka lett (még akkor is, ha szavai nem mindig értek célt).

¹³⁸ A Népszövetség 1936. júliusában visszavonta az Olaszország elleni szankciókat. Az olasz—etióp konfliktus népszövetségi szakasza ezzel tulajdonképpen véget is ért, és az államok egymás után kezdték elismerni az olasz annexió tényét is. Mindössze öt állam maradt, amely ezt sohasem tette meg: az Egyesült Államok, a Szovjetunió, Kína, Új-Zéland és Mexikó.

és kulturális szempontból. Mégis, a szovjet kormány kinyilvánította, kész arra, hogy részt vegyen egy általános nemzetközi akcióban Olaszország ellen, azért, hogy megvédjen egy olyan országot, amellyel a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének sem formális, sem tényleges kapcsolata nem volt. A szovjet kormány kötelességének érezte, hogy így szóljon önmagához: „Platon a barátom, de a nemzetközi szolidaritás, a kollektív biztonság cíve, — amelyen jelenleg a világ békéje nyugszik — a nemzetközi kötelezettségekkel szembeni lojalitás jelenleg el kell, hogy fojtsák a barátság hangját”¹³⁹

Azóta az olasz—etióp konfliktusról tartott vita minden állomásánál kormányom kinyilvánította, hogy részt fog venni azokban az intézkedésekben, melyeket az Alapokmány előír és a Szövetség többi tagja közösen elfogadott és érvénybe léptetett. Kormányom a koordinációs bizottság minden határozatát kivétel nélkül és teljes lojalitással végrehajtotta. Mégis eljött a pillanat, hamarabb, mint gondoltuk volna, amikor teljesen világossá vált, hogy meg kell vizsgálni a Genfben hozott határozatokat, mégpedig hasznosságuk szempontjából. Ez a pillanat akkor jött el, amikor a hősies etióp csapatok ellenállása megtört, amikor Etiópia császára és kormánya elhagyta az országot és Etiópia területének jelentős részét elfoglalta az olasz hadsereg.¹⁴⁰ Akkor megértettük, hogy kétségtelenül lehetetlen kizárólag gazdasági eszközökkel kiszorítani az olasz hadsereget Etiópiából és helyrcállítani az ország függetlenségét; megértettük, hogy ezt a célt csak komolyabb eszközökkel — beleértve a katonai eszközöket is — érhetjük el. Ilyen lépéseket csak akkor lehetett volna megtenni, ha lett volna egy vagy több állam, amely földrajzi helyzeténél és saját érdekénél fogva elfogadta volna, hogy vállalja a katonai összecsúszás nehéz terhét. Ilyen államokat nem találtunk magunk között, és ha még találtunk volna is, a többi ország, még mielőtt elkötelezte volna magát ilyen súlyos lépések megtevéle mellett, olyan garanciákat követelt volna, melyek értelmében hasonló együttműködésre kerülne sor olyan esetekben, ahol az agresszonnal kell szembeszállni. Az ilyenfajta garanciák annál inkább szükségesek, mivel egy európai ország, — melynek agresszív szándékai kétségtelenek, sőt ő maga nyíltan vallja — néhány tette és nyilatkozata azt mutatta, hogy fokozott tempóban készül több irányú agresszióra.¹⁴¹ Néhány ország

¹³⁹ Utalás a latin mondásra: „Platón a barátom, de az igazság még inkább a barátom”.

¹⁴⁰ Az olasz hadsereg 1936. május 5-én vonult be az etióp fővárosba, Hailé Szclasszié, kormányának egy részét a még meg nem szállt területekre telepítve, elhagyta az országot. Így az etióp kormány egyik fele Etiópiában működött még egy ideig (amíg az olaszok fel nem számolták), másik fele pedig követte a császárt londoni emigrációjába.

¹⁴¹ Iggyértelmű célzás a náci Németországra.

viselkedése ezen tettekkel szemben, és az a végtelenül kedvező és elnéző viselkedésmód végrehajtóik irányában, megrendítették azt az érzést, melyre ezeket a garanciákat közvetlen módon építeni lehetett volna. Ezen tények ismeretében arra a következtetésre jutottam, hogy haszontalan dolog tovább folytatni a gazdasági szankciókat és ilyen módon lehetetlen bármilyen gyakorlati segítséget nyújtani Etiópiának. Úgy tűnik, mintha a Szövetség minden tagja erre a megállapításra jutott volna.

Arról beszélek, hogy a Szövetség minden tagjának meg kell most értenie, milyen felelőssége van abban, hogy a Szövetség egyik tagjának függetlenségéért indított közös akció sikertelennek bizonyult, mivel úgy a Szövetségen belül, mint kívül megpróbálták *ráfogni ezt a sikertelenséget a Nemzetek Szövetségének Alapokmányára, annak hibáira és a Szövetség jelenlegi összetételére.* Ebből a tényből olyan messzemenő következtetéseket vontak le, amelyek oda vezethetnek, hogy ha el lehet temetni Etiópia függetlenségét, akkor el lehet temetni magát a Nemzetek Szövetségét is.¹⁴² Az ilyen következtetéseket határozottan vissza kell utasítani. Jelenleg abban a helyzetben vagyunk, hogy a Nemzetek Szövetsége nem tudta fenntartani egyik tagállama politikai függetlenségét és területi integritását, mint ahogy azt az Alapokmány 10. cikkelye előírja, és a Szövetség ezen tagja felé ma csak platonikus szimpátiáját tudja kifejezni.

Nem tudunk nyugodtan és könnyősen elismerni emellett az égbekiáltó tény mellett. Elemeznünk kell ezt a tényt és tanulnunk kell belőle, hogy a jövőben hasonló helyzet ne fordulhasson elő.

Azonban vannak, akik túl egyszerű megoldást javasolnak: töröljétek el a 10. cikkelyt; szabaduljatok meg a Nemzetek Szövetsége tagjainak függetlenségét és integritását garantáló kötelezettségtől, és akkor soha nem vádolhatják majd a Nemzetek Szövetségét, hogy ebbe belebukott. Még vannak olyanok is, akik szerint a Nemzetek Szövetsége részéről tévedés megpróbálni megállítani az agressziót és megvédeni a Szövetség tagjait. Akik így látják, azok tagadják a kollektív biztonság elvét, tagadják a Nemzetek Szövetségének legfőbb funkcióját, vagyis létrehozásának és létezésének minden alapját. Nem érdemes ezekkel az emberekkel vitatkozni.

Azonban azok, akik elismerik a kollektív biztonság elvét, és akik az Alapokmányt továbbra is úgy tekintik, mint a béke eszközét, csak akkor kritizálhatják az Alapokmányt, ha el tudják fogadni, hogy nem tartalmaz elég hatékony eszközöket a 10. paragrafus végrehajtásához, vagy abban az egyedi esetben, ha teljesen kihasználtuk mindezeket a lehetőségeket és azok nem érték el céljukat. De erre nem tudunk bizonyítékot adni.

¹⁴² Vö. Ignotus és Csécsy Imre vitájával kötötünk hátralevő részében. Csécsy valószínűleg ismerhette Litvinov itt közölt irását és sokat merített gondolatmenetéből.

A 16. cikkely a Nemzetek Szövetségének olyan erőteljes fegyvereket adott, hogy ha azokat teljesen kihasználnánk, minden agressziót le tudnánk állítani. Sőt, a meggyőződés, hogy ezeket az eszközöket alkalmazni lehet, elvonná az agresszor állam kedvét és megakadályozná, hogy végrehajtsa bűnös szándékait.

Az olasz-etióp konfliktus szomorú tapasztalata nem mond ellent ennek a megállapításnak, sőt ellenkezőleg. Különös módon, vagy azért, mert közös lépésekről van szó, vagy azért, mert egyesek úgy vélték, hogy ennek az ügynek különös jellege volt, vagy azért, mert egybeesett nagyobb volumenű, máshol végrehajtott clókészületekkel, avagy más ilyen vagy olyan okból, a tény az, hogy nem hogy a 16. cikkely szörnyű gépezete nem lett elindítva, hanem már kezdettől fogva igyekeztek a lehető legkisebbé tenni a foganatosított intézkedéseket. Kiterjedésüket és szerepüket illetően még a gazdasági szankciókat is megcsonkították, és a Nemzetek Szövetsége tagjai még ezzel a leszűkített hatáskörrel sem mindet tartották be.

A Nemzetek Szövetségének négy tagja már az elején visszautasította, hogy minden egyes szankciót betartson. A Nemzetek Szövetségének egy Olaszországgal határos tagja visszautasította a leghatékonyabb szankció alkalmazását, vagyis az Olaszországból származó termékek importját; ugyanakkor azon országok közül, akik elviekben nem emeltek kifogást a szankciók ellen, többen nem alkalmaztak jónéhány szankciót, így könnyítve a pénzügyi nehézségeken és egyéb szükségeken, stb. Hét tag még a fegyverembargót sem tartotta be; a pénzügyi intézkedéseket nyolc tag; az Olaszországra irányuló exporttilalamat tíz tag; az Olaszországból származó import tilalmát tizenhárom tag, vagyis a Nemzetek Szövetségének 25%-a. Elmondhatjuk még, hogy a latin-amerikai országok néhány kivétellel nem alkalmazták a leghatékonyabb szankciót.

Senkinek sem akarok szemrehányást tenni. Egyszerűen csak bizonyítani próbálok az Önök előtt kifejtett érvelés pontosságát.

Sőt, olyan javaslatokat, amelyek megpróbáltak megfosztani néhány, a Nemzetek Szövetségén kívül álló államot attól a lehetőségtől, hogy a szankciók ellenében cselekedjenek vagy erre kínálkozó lehetőségüket megnyitálják — ezeket a javaslatokat ténylegesen alkalmazták volna — a Koordinációs Bizottság nem támogatta. Mindezen megszorítások figyelembe vételével: a szankciók még hatékonyabbak lettek volna, ha tovább tartott volna alkalmazásuk, és ha ugyanakkor Abesszinia fegyveres ellenállása hangsúlyozottabb lett volna. Ez az ellenállás sokkal hamarabb megtört, mint azt a leghitelesebb források alapján reméltük. Ilyen körülmények között elmondhatjuk, hogy a Nemzetek Szövetsége tagjai ilyen vagy olyan okokból, de tartózkodtak attól, hogy teljes mértékben

alkalmazzák a 16. cikkelyt. De ebből nem következik, hogy a 16. cikkely megbukott.

Mások a Nemzetek Szövetségének bukását annak tulajdonítják, hogy *nem eléggé egyetemes jellegű*. Mi mégis megállapítjuk, hogy a Nemzetek Szövetségének nem minden tagja vett részt a szankciókban. Semmi okunk azt hinni, hogy a szankciókat támogatták volna azok az államok, amelyek kiléptek a Nemzetek Szövetségéből, hisz ezek még az alapelveket is elutasították, különösen a 10. és 16. cikkelyeket. A Nemzetek Szövetségében való részvételük, mint tagok, csak a sorainkban amúgy is fennálló szervezetlenséget növelte volna, és mint demoralizáló tényezők lettek volna jelen. Másrészt az Amerikai Egyesült Államok példájából látjuk, hogy a Nemzetek Szövetsége számíthat arra, hogy a nem-tag országok is alkalmazzák a 16. cikkelyt, és teszik ezt annál inkább, minél határozottabban lép fel a Szövetség.¹⁴³ Láthatjuk tehát, hogy kudarcunk okait nem az Alapokmány hiányosságaiban kell keresnünk, amikor arról volt szó, hogy megegyezünk a megfelelő segítségnyújtásban Etiópia részére, és a Szövetség egyetemességének a hiánya sem lehet a bukás oka.

Hallottunk más éreket is Genfben. Vegyük azt, hogy a Nemzetek Szövetsége Alapokmánya teljesen támadhatatlan, hogy a szégyenért a Szövetség tagállamai s különböző személyek a felelősek — ez a tény nem azt mutatja-e, hogy hiányzik az összhang az Alapokmány és az azt alkalmazni hivatott országok felfogása között? Nem az következik-e ebből, hogy az Alapokmányt mindössze a mindenkori felfogáshoz, vagy mint ahogy szintén mondják, a „realitások”-hoz kell igazítani? De ez egy olyan érv, amely nem állja meg a helyét. Végül is az emberek különbözőek, és még ugyanabban az országban sem gondolkozik minden államférfi egyformán. Ilyen helyzetben melyik felfogáshoz kell igazítani az Alapokmányt? Azok felfogásához, akik fenntartják a kollektív biztonság eszméjét, akik az egyetemes béke fenntartásában minden nemzet legfelsőbb érdekét látják, akik úgy tekintik, hogy mindent egybevetve ez egy olyan szükség, amit minden ország érdeke megkövetel, és hogy ezt a célt csak úgy lehet elérni, ha az időleges érdekeket feláldozzák a nemzetek közössége érdekében és akik még fegyveres erejük egy részét is hajlandók e közösség rendelkezésére bocsátani? Vagy azok felfogásához, akik elviekben

¹⁴³ E sorok születésekor a Népszövetségnek nem tagja az Egyesült Államok (nem is lépett be), Németország és Japán. Litvinov azonban alighanem téved: Japán kimondottan etióp-párti magatartást tanusított a konfliktus alatt, és volt olyan időszak is, amikor még Németországot is rá lehetett volna venni, hogy csatlakozzon a szankciókhoz. A dolog tulajdonképpen logikus is, hiszen Hitler számára fontos volt Olaszország meggyengítése. Taylor, *i. m.* p. 125.

elfogadják a kollektív biztonság elvét, de a gyakorlatban csak akkor hajlandók alkalmazni, amikor az saját országuk érdekeinek megfelel?

Vagy azok felfogásához kell alkalmazni, akik elutasítják a kollektív biztonság elvét, akik a nemzetközi biztonságot egyfajta *mentsd magaddal* helyettesítik, akik a háborút úgy állítják be, mintha az az emberi szellem legmagasabb szintű megnyilvánulása lenne? Félek, hogy nem pont erre az utolsó kategóriára gondolnak, amikor azt mondják, hogy adaptálni, vagy ahogy inkább mondanám, degradálni kell az Alapokmányt. Valójában ezeket az elveket erősítik, amikor azt mondják, hogy ezen az úton haladva vissza tudjuk hozni azokat a nemzeteket, akik elhagyták a Nemzetek Szövetségét.

Ugyanígy azt kérik tőlünk, hogy minden áron hozzuk vissza a Nemzetek Szövetségébe azokat az országokat, akik csak azért léptek ki, mert szándékaik megvalósításával szembeni akadályokat láttak az Alapokmányban, a 10. és 16. cikkelyben, a szankciókban. Azt mondják nekünk: vegyék ki a 10. cikkelyt, a 16. cikkelyt, a szankciókat az Alapokmányból; forduljatok el a kollektív biztonság elvétől; s akkor a Nemzetek Szövetségének régi tagjai vissza tudnak jönni soraitokba; és a Nemzetek Szövetsége egyetemes lesz. Másképpen fogalmazva azt kérik, hogy a Nemzetek Szövetségének keretén belül adjuk meg a biztonságot az agresszornak.

Én azt mondom, hogy minden egyetemességével együtt sincs szükségünk egy olyan Nemzetek Szövetségre, amely biztonságot nyújt az agresszornak, mivel egy ilyen Nemzetek Szövetsége ahelyett, hogy a béke eszköze lenne, átalakulna valami mássá, ami pont az ellenkezője lenne. Hogy tovább vigyük a gondolatot: ha a Nemzetek Szövetségét megfosztanánk attól a küldetéstől, hogy védje a kollektív biztonságot, akkor egy vitacsoporttá, vagy egy olyan intézménnyé alakítanánk, amely teljesen méltatlan a világhoz, méltatlan a fenntartására fordított forrásokhoz, és amely nem felelne meg azoknak a reményeknek, amelyeket belé vetettek.

A magam részéről azt javasolnám, hogy az Alapokmányt ne bármilyen emberekből álló csoport véleményéhez, sem egy bármilyen államsfőkből álló csoport véleményéhez, vagy időleges államsfőkéhez igazítsuk, hanem az összes ország és összes kontinens milliós lakosának véleményéhez, ahhoz a véleményhez, amit úgy hívunk: emberiség, és amely a béke fenntartását kéri minden áron, és védelmét minden eszközzel. Nem az Alapokmányt kell degradálnunk. Az embereket kell oktatnunk, őket kell felemelnünk az emelkedett eszmék szintjére. Küzdenünk kell azért, hogy a Nemzetek Szövetsége egyetemes legyen, de nem kell ennek keretében biztonságot nyújtanunk az agresszornak ezen egyetemlegesség szeretete miatt. Éppen ellenkezőleg, minden új vagy régi tagnak, aki be akar lépni a Nemzetek

Szövetségébe, annak a kapun ezt kell olvasnia: Ki itt büntetlenül akarsz agressziót elkövetni, hagyj fel minden reménnyel.

A Nemzetek Szövetsége nem ma szenvedte el első kudarcát. Voltak még ennél is megrendítőbb esetek, amikor a Nemzetek Szövetségének egyik tagját egy másik támadta meg, és a Nemzetek Szövetsége egyáltalán nem reagált, amikor a az áldozatot egyenlőtlen harcban hagyta az agresszorral szemben.¹⁴⁴ Ekkor nem mondta senki, hogy az Alapokmányt nem megfelelően alkalmazták a körülményekhez, és hogy át kellene vizsgálni. Ha akkor nem volt ok arra, hogy így tegyünk, akkor most még kevésbé van.

A magam részéről jobban szeretek egy olyan Nemzetek Szövetséget, amely megpróbál segítséget nyújtani egy agresszió áldozatának, még ha nem is sikerül neki, mint egy olyat, amely hagyja, hogy elkövessék az agressziót és megy tovább a maga útján.

Úgy hiszem, hogy a Nemzetek Szövetsége nagy lépést tett előre, amikor tagjainak lehengerlő többsége, nem foglalkozva az így felmerülendő anyagi áldozatokkal, megpróbált segíteni — még ha ez nem is volt sikeres — az egyik megtámadott tagon, ahelyett, hogy a jogvitát bizottságtól albizottsághoz utalta volna, vagy hogy kiküldött volna egy vizsgálóbizottságot, mint ahogy tette azt más esetekben. Más szavakkal kifejezve, a Nemzetek Szövetségének szellemisége sokat javult, s ez igazolja azt a reményünket, hogy legközelebb eljutunk a Nemzetek Szövetsége ideáljának szintjére és az áldozatot teljesen megvédjük az agressziótól.

Távol áll tőlem, hogy azt az elképzelést védelmezsem, miszerint az Alapokmány tökéletes. De a tökéletlenségek inkább találhatók a hiányosságaiban és a bizonytalanságaiban, mint az elveiben. Arról kell tehát beszélnünk, hogy nem reformálni kell az Alapokmányt, hanem pontosabbá tenni és megerősíteni. Például nagyon nagy hiányosságnak tekintem, hogy nincs benne *definiálva az agresszió*, ami az olasz-etióp konfliktusban lehetővé tette néhány tagállamnak, hogy a kezdetektől fogva visszautasítsák a szankciók végrehajtását. *Az sem világos, hogy a Nemzetek Szövetsége mely szervének kell regisztrálni az agresszió tényét*, sem a Nemzetek Szövetsége szervei által hozott határozatok kötelező jellege, amikor a szankciókat alkalmazni kell. Véget kell vetnünk annak a helyzetnek, amikor az államok szuverenitása és az alkotmányos formalitások a nemzetközi kötelezettségek végrehajtásának akadályai lehetnek. A 16. cikkelynek érinthetetlennek kell maradnia. *A gazdasági szankcióknak kötelezőeknek kell lenniük minden tagállam számára*. Ekkor nemcsak, hogy eltűnik a bizalmatlanság, de az attól való félelem is, hogy egyik esetben a konfliktusban közvetlenül nem érintett államok óriási erőfeszítéseket tesznek, míg egy másik esetben a nem érintett

¹⁴⁴ Utalás a mandzsúriai válságra.

államok nem lesznek ilyen idealisták. *Az kell tehát, hogy megadjuk a bizonyosságot, hogy bármilyen agresszió esetén, bármennyire is érdekelt legyen egy ország, a szankciókat mindenki alkalmazni fogja.* De ez csak akkor valósul meg, ha a szankciók kötelezőek lesznek. *Itt van a Nemzetek Szövetségének az olasz--etióp konfliktusban elszenvedett bukásának a legfőbb oka.* Beláthatjuk, hogy néhány ritka esetben az agressziót tisztán gazdasági szankciókkal is lehet majd állítani. De az esetek többségében ezeknek katonai lépésekkel kell párosulniuk. *Egy ideális Nemzetek Szövetségében a katonai szankcióknak, csakúgy, mint a gazdaságiaknak, kötelezőknek kellene lenniük.*

De ha a nemzetközi szolidaritás ilyen szintjére még nem tudunk felemelkedni, akkor azt kell tennünk, hogy minden egyes kontinens — és ebben Európa csak a kezdet — *regionális szerződések hálójával legyen lefedve,* melyekben az államok csoportjai köteleznék magukat, hogy egyes területeket megvédcenek minden agresszonnal szemben. Ezen regionális kötelezettségek végrehajtását úgy tekintenék, mint az Alapokmány által előírt kötelezettségek végrehajtását, és a Nemzetek Szövetségének teljes támogatását bírnák. *A regionális egyezmények nem helyettesítenék, hanem kiegészítenék az Alapokmányt,* mert különben gyakorlatilag csak annyit érnének, mint a háború előtti régi katonai szövetségek.¹⁴⁵

Ilyen irányokban gondolom a Nemzetek Szövetségének megerősítését és tökéletesítését. Minthogy minderről a béke megerősítésének érdekében szóltam, nem lehetünk el szótlanul azon eszköz mellett, amelyet mindig a béke maximális garanciájának tekintettünk és fogunk tekinteni, vagyis a teljes lefegyverzés mellett. Azt akarom hinni, hogy az emberiségnek nem kell még egy olyan szörnyű válságon átmennie, mint amilyenén már átmentünk azelőtt, hogy minden nép eljutna erre a megállapításra, de amíg nem alkalmazzuk ezt a radikális eszközt, addig csak az marad, hogy megerősítjük a biztonságot, mint a béke eszközét. Nem lehet megerősíteni a Nemzetek Szövetségét, ha nem ragaszkodunk a kollektív biztonság elvéhez, ami egyáltalán nem egy túlzott idealizmus terméke, hanem magában foglalja a mindannyiunk biztonságának megvalósításához szükséges eszközöket. Ha nem ragaszkodunk a béke oszthatatlanságának elvéhez, akkor meggyőződésesem, hogy jelenleg nincs az a kicsiny vagy nagy ország, amely ne lenne kitéve az agresszióknak, és ha a következő háború el is kerüli egyik vagy másik országot, a háború győztese előbb vagy utóbb megtámadja a háború által elkerült országot.

¹⁴⁵ Litvinov bizonyos értelemben az ENSZ és a II. világháborút követő regionális katonai szervezetek világát vetítette előre, amikor a szankciók kötelezővé tételéről (beleértve a katonai szankciókat is) és „regionális szerződések hálójáról” beszélt.

Ezen eszmék gyakorlati megvalósításával elkerüljük a minket ért hasonló csalódásokat, új életet adunk a Nemzetek Szövetségének, sőt lehetővé tesszük, hogy betöltse feladatát. *Ma, jobban mint valaha, a Nemzetek Szövetsége nemzetközi szükségszerűség: élnie kell, erősnek kell lennie, erősebbnek, mint valaha.*

Fordította: Lőkös István